Den norske
Rhododendronforening

Lapprosen

Medlemsblad Nr. 1/2006

9. Årgang

Lederen har ordet

Godt Nytt år 2006!

Året 2005 er passe`. Det viktigste som har skjedd i foreningen vår dette året er etablering av den 3. lokalavdeling, Rhododendron-Vest. Foreningen har nå 3 likestilte, velfungerende lokalavdelinger; DnR-Sør, DnR-Øst og DnR-Vest. 332 medlemmer har betalt kontingent for året 2005. Av disse sogner 142 til DnR-Vest, 75 til DnR-Øst og 73 til DnR-Sør. 30 har ingen tilhørighet til en lokalavdeling. Alle lokalavdelinger er geografisk for store og vidstrakte til at alle medlemmene kan føle en god tilhørighet til sin lokalavdeling. På sikt vil det være ønskelig med en rekke mindre lokalavdelinger eller Rhodo-klubber, for eksempel i Stavangerområdet, Ålesund, Trondheim, Tromsø, Østfold, Vestfold, Hedemarken etc.

DnR vil da kunne være en paraplyorganisasjon for en hel rekke rhodo-klubber med en enkel administrasjon (for eksempel leder + kasserer.) Dette er ting som må modnes litt etter litt, og initiativet til etablering av nye lokalavdelinger bør komme perifert fra.

Hva vil skje av viktige begivenheter i vår:

1. DnRs styre har invitert lederne i lokalavdelingene samt redaksjonen for LAPPROSEN til et utvidet styremøte i Bergen den 6. februar for å diskutere felles anliggender: fordeling av arbeidsoppgaver, økonomi/ medlemskontigentandel til lokalavdelingene etc.
2. Medlemsmøte i Bergen den 7.mars med foredrag og lysbildeshow ved Torben Stein.
3. Årsmøte i Arendal lørdag den 20. mai. (Invitasjon vil komme i LAPPROSEN nr 2/06)
4. Rhododendron-tur til Danmark og Nord-Tyskland 21.-27 mai 2006. (Se prospekt og skjema for påmelding i bladet.) Ca. 30 personer har meldt sin interesse for turen, men vi har plass til 40.

For lokalavdelingenes aktiviteter henvises til deres egne bekjentgjørelser. Torbjørn Gjesteland meddeler at det er bestilt ca. 160 rhodo-planter fra Glendoick Gardens for levering ved påsketider. Mange av oss har noe å glede seg til!

Etter et rekordvått år med nedbør opp mot 3 meter ser vi fremover mot lysere tider. 2006 har startet med klar himmel og strålende sol, men dessverre med streng kulde og barfrost. Vi krysser fingre for våre små rhodo-stiklinger som frister livet under åpen himmel for første gang!.

Med en vinterlig rhodo-hilsen

Pål A. Skagseth

Nye medlemmer

Styret ønsker følgende nye medlemmer velkommen i foreningen:

Anne Berit Aanonsen	Roligheten 2	4825 Arendal
Jørn Breili	Johan Hirsch veg 2b	2619 Lillehammer
Atle Rød	Haukås	5955 Lindås

Innhold

Lederen har ordet 2
Innholdsfortegnelse 3
En rejsebeskrivelse til Sichuan Kina 2004. Del 2 av 3 4
20 år med rhododendron i Tromsø 10
'Sanderling'; en ny, hardfør, hvitblomstrende vår – rhododendron 18
Plantebestillingen 2006 18
Vårens beste 19
Rhododendron og Møllendal kirkegård 20
Påmeldingsskjema til rhodo - tur til DK og Nord-Tyskland 23
Innkalling til årsmøte i Rhodo - Vest 23
Rhododendrontur til DK og Nord - Tyskland 24
Årsberetning i DnR avd. Vest 25
Medlemsmøte i Bergen 26
Årsprogram i Rhodo – Sør 26
Årsberetning 2005 for DnR Sør 27
Årsmøte i DnR avd. Øst 28
Til medlemmene i Rhodo – Øst 29
Vi ønsker din e-postadresse! 29
De store plantejegerne. Del 4 30
Bøker om rhododendron ved Bergen Off. Bibliotek 33
Spørsmål og svar: Høstblomstrende rhododendron 34
Utstilling av rhododendronbilder 36
Kvinnene valgte en rhododendron til statens blomst i Washington! 37
Redaksjonens tips til skribenter i Lapprosen 37
Billige rhododendronbøker på nettet 38
Styret og redaksjon, adresser 39

Fotos:

Forsiden: Rhododendron lapponicum. Indre Troms. Foto Finn Haugli
Baksiden: : Utglidd veg. Foto Torben Stein

Neste nummer av Lapprosen kommer i april 2006

Stoff til bladet må være redaksjonen i hende innen 26. mars og kan sendes til Anne Tafjord – Kirkebø, Strandbk. 15, 5101 Eidsvågneset eller Gerd Jørgensen, Kirkevn. 33, 5072 Bergen eller bruk e-post til redaksjonen (se adresser siste side). Bilder kan sendes som papirkopier, slides eller elektronisk som vedlegg til e-post.

En rejsebeskrivelse til Sichuan, Kina i 2004. Del 2 av 3

Tekst og foto ved Torben Stein

Gletscheren på Gonga Shan i 3200 meters højde.

27. maj, og vi er på vej op på Minya Konka, mellem venner kaldet Gonga Shan. Vi kører i en minibus, så al vores bagage er i en anden. Vi kan ikke undvære noget, da vi skal bo deroppe i tre dage, så derfor denne løsning. Vi er nu kommet op til dette bjerghotel. Det ligger i 2957 m.o.h. og positionen er N 29 34 612 E 102 00 024. Turen op blev afbrudt 2/3 oppe af vejen, da selv samme vej var styrtet i afgrunden (Se bildet på siste side i dette nr! Red.s komm.).

Vi måtte så ud af bussen, slæbende alt det personlig udstyr op til en anden bus på den anden side af sammenstyrtningen. Hvordan de fik vores rigtig tunge bagage fra den anden bus forbi, ved jeg ikke, men vi fik den. Vores hotel her på Gonga Shan ligger i 2957 m.o.h. og positionen er N 29 34 612 E 102 00 024. I den højde bør der være spændende ting lige uden for døren. Vi skal være her i to nætter, så vi har hele dagen i dag og en hel dag igen i morgen.

Hurtigt, efter et let måltid, er vi ude for at snuse rundt her. Igen er vi kommet til en nationalpark, denne gang en med en af Kinas største gletschere. Få minutters gang fra vort hotel ligger starten på en gondolhejs. Rundt om den er der flere meget store, men tomme parkeringspladser. Det er uden for sæsonen, men boder, restauranter og andet gøgl er åbent og besat af ivrige kinesere, som gerne vil tjene penge.

En dejlig *Rh. prattii* fundet ved et af vore mange stop den 29. maj.

Jamen, det er et rhodoslaraffenland, vi er kommet til. Tæt på hotellet finder vi *Rh. prattii, Rh. longesquamatum, Rh. pachytrichum, Rh. moupinense* blot for at nævne nogle få. Vejret er gråt, der hænger skyer oppe omkring bjergtoppene, solen er ikke i stand til at bryde igennem, så belysningen er som en sen eftermiddag, selv om klokken bare er ca. 12.30. Dette grå indtryk glider stille men sikkert over i en lang, våd, regnfuld eftermiddag. Rekognosceringen denne eftermiddag lover godt for i morgen den 28. maj.

Den førnævnte gondolhejs fører op til et udsigtspunkt, hvor det ikke er muligt at gå ud fra eller gå ned fra, så den benytter vi os ikke af men vil i stedet bruge dagen til at udforske den modsatte side af gletscheren. Vi begiver os af sted, og dagen den 28. maj begynder da godt, idet vi snart finder en *Trillium tschonoskii*. Men ak, en times tid senere må vi erkende, at vi ikke kan komme over smeltevandsfloden, så derfor må vi tilbage til udgangspunktet. Det må så blive en mere intensiv udforskning igen af hele den højre side af gletscherdalen. Det blev en spændende dag, hvor vi var afsted i næsten 8 timer. Bent Henriksen og jeg gik ned ad en alternativ sti, som ikke har været brugt i mange år. Der fandt vi en *Rh. watsonii*, som var 142 cm i omkreds en meter over jordoverfladen. Dette giver en diameter på mellem 40 og 50 cm. I småtingsafdelingen en *Rh. capitatum*, en *Pleione* og en *Geranium*

29. maj er afrejsedag her oppe fra Gonga Shan bjergmassivet, hvor vi har boet på Yin Shan Grand Hotel. Temperaturen har ligget på omkring 10 grader, men heldigvis har der været varme på værelserne om aftenen, men ikke i spisesalen, så havde der været smør på morgenbordet, ja så var det ikke blevet blødt. Det skal være en køredag i dag. Og solen titter selvfølgelig frem, nu hvor vi ikke skal ud at gå.

På køredagene stoppede vi ofte, når der var spændende ting langs vejsiden. På positionen N 29 50 554 E 102 02 528 i en højde af 3089 m.o.h. fandt vi *Rh. oreodoxa*

En kæmpelilje *Cardiocrinum giganteum*.

og *Rh. ambiguum* både med gule blomster men sandelig også med røde blomster. Formentlig en sværm af naturhybrider med *Rh. concinnum* som partner. Vi var meget tit oppe i 3600 meters højde og kørte da i kæmpe områder med primært planter fra den skællede del af *Rhododendron* slægten; så snart blev alle disse højsletter døbt om til Lapland. I dag kører vi på en vejstrækning, der er åbnet for bare et år siden. Tidligere har det kun været en meget lille vej til brug for skovvæsenet, hvor det nu er en turistvej, da det er et meget smukt og derfor besøgt område. Vi gjorde holdt lidt neden for et pas i 3500 meters højde, og der blev fotograferet en hvid *Daphne*. Vi kom sikkert frem til vort hotel for de næste to dage i byen Kangding, der ligger i 2500 m.o.h. Byen ligger hvor tre dale mødes, så byen er omgivet af bjerge, hvor det, der hedder udsigt til horisonten, er et imaginært begreb.

I dag søndag 30. maj skal vi køre op til et pas, der ligger 4304 m.o.h. eller deromkring, og bjerget, hvor det er beliggende, hedder Zheduo Shan. Høj solskin må vi nok drømme os til i dag, da det småregner på hele turen derop. Positionen er N 30 04 465 E 101 48 211, og temperaturen er 10 grader. Lidt længere nede, hvor floden løber gennem en dal, går vi op langs med en ravine, som overalt er dækket med hvide *Rh. anthopogon*. Vores lille gruppe er spredt ud over hele arealet samlende frøplanter m.m. Jeg har tastet ravinen ind som Way Point 16 3956 N 30 03 216 E 101 49 231 kl. 13.24. Her fandt vi også *Rh. souliei*, masser af *Rh. concinnum*, hvid *Rh. vernicosum* med nogle røde kirtler, *Rh. davidsonianum* og af andre planter en gul orchidelignende vækst, der hedder gyvelkvæler eller *Orobanche kangding*. Alt i alt en spændende dag, hvor det senere viste sig, at vi var smadder heldige.

Den næste dag, 31. maj, skulle vi nemlig den samme vej videre, og da vi kom op til dette pragtfulde sted, havde det sneet, og gjorde det stadig, så alt var dækket af et snelag, og alle de store lastbiler kunne ikke komme videre. På hotellet samme morgen mødte vi en gruppe museumsfolk fra USA, Schweiz, Tyskland og England, der var ude for at studere, hvordan man laver håndlavet papir ude i de små landsbyer, inden dette håndværk lige pludselig forsvinder. Jamen der er da andre, der er lige så skøre som rhodomaner! Vi er nu kommet over i den tibetanske del af Sichuan, hvilket tydeligt ses på den måde husene er bygget. Terningformede og klodsede, med små vinduer og flade tage, hvor der er plads til oplagring af korn.

Vandkraft anvendes i stor stil her, vi har da blandt andet set en bedemølle, der drives af en lille flod; men også rismelsmøller er der rigtig mange steder. Bussen har tabt et dæksel til et forhjulsleje, men chaufføren ved, hvor det blev tabt, så han er kørt tilbage for at hente det. Vi går videre op ad vejen imens. Her er det så varmt, at vores sko klæber til asfalten. Vi er kommet frem til vort hotel i Yajiang. Hotellet ligger bag en byggeplads, som tjener det formål at skulle frembringe et nyt hotel. Det er så meningen, at det vi bor på, skal rives ned. Det vil nu heller ikke gøre det fjerneste. Standarden er nu nede på under en stjerne. Men vi er jo også på vej mod vores mest primitive opholdssted her i Kina, inden vi om 3-4 dage igen kravler langsomt op ad stjernestigen.

Så er det tirsdag den 1. juni, og vi er på vej ned ad trappen fra hotellets 4. sal, for her er ingen elevator. På dette hotel får man ikke udleveret en nøgle til værelset, nej her kommer en ung dame og låser i og op efter behov. Men lige nu hvor vi skal ud til morgenmadsspisning, kan vi ikke finde hende. Hun kom dog, og vi fik vores morgenmad; nudler og kødsovs godt krydret med chili. Det er nu rart med et godt morgenfor inden den ca. 300 km lange køretur, som vi skal foretage i dag. For i Kina er 300 km meget langt. I begyndelsen kørte vi på nationalvej 318, der starter i Shanghai og slutter i Lhasa i Tibet; den er mere end 4000 km lang og blev bygget i halvtredserne af det kinesiske militær. Mere end 6000 mennesker omkom under dette byggeri; men de har jo også nogle at tage af!

Vi nærmer os byen Litang, hvor vi skal spise frokost. Det siges at være den højst beliggende by i verden. Der er en lille by i Peru, der ligger lidt højere, men Litang er en "rigtig" by med en vis størrelse. Højden er 3990 m.o.h., og kineserne mener, at med den høje standart der er her, må det være den højst beliggende by; så det lader vi stå som et udsagn.
Herligt at komme frem til et stort flot hotel, hvor klokken nærmer sig 19, for så at

opdage at vi er de eneste gæster denne nat, så derfor har man ikke tænkt sig at varme vandet op til et brusebad. Jo stjernerne dratter ned fra himlen. Byen hedder Docheng og hotellet hedder Yading Hotel. Blot til skræk og advarsel.

Onsdag 2. juni byder på en kort tur op til basecamp, hvor vi skal overnatte tre gange. Vi får således en halv dag i dag, hvor vi kan snuse rundt, og derefter to hele dage. Det bliver spændende. Josef Rock har brugt megen tid her, så mon ikke det bliver godt. Rygterne flyver rundt i vores lille gruppe, nogle mener vi skal bo i små træhytter, andre at vi skal ligge i telt, og når vi spørger, får vi intet at vide. Vi er her ved hotellet i 3700 meters højde, så det er ikke så mærkeligt, at man lyder lidt stakåndet i diktafonen. Vi kunne også mærke det i nat, hvor vi alle har sovet lidt dårligt.
Klokken er lidt over syv, solskinnet har endnu kun nået bjergtoppene, og børnene er på vej til deres skole. Lige nu går der en gammel munk forbi, ligeledes en gammel dame som hilser pænt på os; vi hilser pænt tilbage, medens hun går og siger små bønner, måske for os?

Morgenmaden i dag er de sædvanlige dampkogte boller, den ene slags med en kødbolle indeni, samt et fad med wokstegte grøntsager. Vi har fået noget, der ligner mælk, som er lavet på soja protein, thi komælk kendes næsten ikke i Kina. En skål med noget risvælling er der også blevet serveret for at glæde vores smagsløg, samt en skål med peanuts og et hårdkogt æg til hver; hertil vores egen medbragte pulverkaffe. Vi er kommet afsted næsten til tiden, og vi har fået en ung lokal pige-guide med. Hun er ansat på hotellet, men skal med fordi hun også taler tibetansk, hvilket er nødvendigt, der hvor vi skal hen. Det er fantastisk; vi kører nu gennem et område med *Rh. phaeochrysum*, der blomstrer over det hele, med et bunddække af blå *Rh. lapponicum*. *Rh. phaeochrysum* blomsterne går fra omtrent ren hvid over det rosa til næsten helt rød. Det er vildt flot, her hvor vi er oppe i næsten 4200 m.o.h.

Vi er nu kommet til indkørslen til Yading Naturreservatet, hvor der er bomme for, og hvor der skal betales for at komme ind. Det ser ud til at vores kinesiske guider skal vise legitimation, da det måske derved er billigere for dem at komme ind end for os. Ud af bomhuset er der kommet 6-7 mennesker i løbet af ingen tid, for at gå rundt og lave ingenting. Omsider er vi nået frem til vort hus for de tre næste nætter, og det viser sig, at det er et stort tibetansk hus, med nogle store rum, hvor vi 6 har fået et af dem til sovesal. Der er 10-12 senge, så vi kan rigtig brede os. I loftet i hvert af de store rum hænger der en elpære, som lige akkurat gløder. Strømforsyningen her på stedet er ved vandkraft, og uden megen regn ingen lys. Vi er blevet budt velkommen med en kop tibetansk the med yaksmør, yakost og lidt salt i. Denne drik er en meget vigtig bestanddel af tibetanernes indtagelse af fedtstoffer og ikke mindst vitaminer. Tibetanerne har altid importeret the fra Kina, og har byttet med heste som de er meget dygtige til at opdrætte. De kinesiske kejsere har fået leveret heste fra Tibet i mange hundrede år, og hovedvejen fra Tibet ind i Kina hedder da også "the for heste vejen".

Solen er ved at gå ned, og i løbet af ti minutter vil det være bulder mørkt. På sove-salen kan glødelampen, som Edison ville være lykkelig for at have frembragt, næppe ses. Ved døren ind til det næste rum er der et dørtrin, som vel er 20-25 cm højt, og som alle nok vil falde over i løbet af natten. I det næste rum klarer et stearinlys oplysningen.

****

Siste del av denne spennende fortellingen kommer i neste nummer!

RHODODENDRONARTER FOR SALG

Mange nye spennende arter for 2006:

Sichotense, exasperathum, barkamense, kaempferi, capitatum, setosum, venator, nipponicum m.fl.

Salgsliste kan bestilles pr e-post eller vanlig post. Kan også leses på www.lapponicum.com

Ole Jonny Larsen, Bergeplass 12, 6010 Ålesund

Tlf: 70 14 02 51

olejonnylarsen@hotmail.com

20 år med rhododendron i Tromsø

Tekst og foto ved Finn Haugli

Inntil for om lag 20 år sida avviste ofte hagebrukskyndige at det var mulig å dyrke Rhododendron med særlig hell i Nord-Norge. Men en finner to viltvoksende alperoser i landsdelen, og det alene skulle vise at en slik oppfatning var feil. I Tromsø er det særlig Dagfinn Brønnlund Nilsen som har bidratt til at kunnskap om dyrking av Rhododendron nå er slik at alle som ønsker det kan ha glede av noen arter og hybrider i denne slekten. I de siste 10 årene har slik kunnskap særlig blitt formidlet til publikum fra Arktisk-alpin botanisk hage ved Universitetet i Tromsø. Her følger en kort omtale av Rhododendron i naturen og i samlinger i Tromsø.

Utbredelse i naturen.
Rhododendron er den mest artsrike slekten av treaktige planter. Det finnes minst 800 arter. Nesten alle er hjemmehørende på den nordlige halvkule. Svært mange trives i tempererte klimasoner, men det er også et stort antall arter som vokser langt mot nord eller høyt til fjells, og det er i denne gruppen en må søke planter som er hardføre nok for et nordnorsk klima. Slekten har sin største utbredelse i Himalaya og i fjellene i Sørvest- Kina. Arter som her vokser i høyder fra ca 3500 til om lag 5500 meter kan prøves i et nordlig klima. I tillegg finnes en del arter fra Japan, Sibir og Nord-Amerika som også er tilstrekkelig hardføre.
Også de sentral-europeiske fjell har tre arter som alle går bra i Tromsø.

Men så var det våre stedegne arter. Mange har hørt om lapprosa (*Rhododendron lapponicum*) men få har sett den. Enda færre har trolig hørt om, eller sett, vår andre alperose-art, finnmarkspors (*Rhododendron tomentosum*). En grunn er at også denne arten er sjelden med en nordlig og østlig utbredelse. En annen grunn er at arten inntil nylig var kjent som *Ledum palustre*. Slekten *Ledum* har nå gått inn i *Rhododendron*.

Lapprosa vokser, til dels i store mengder, på avgrensede lokaliteter på Troms innland – og da gjerne høyt til fjells på eksponerte rabber og fjellpartier på kalkrik grunn. Få ser planten i blomst fordi blomstring finner sted omkring midten av juni, lenge før de fleste vandrere setter sin fot i fjellet. Blomstene er i forhold til planten store, og med en fin fiolett farge. Lapprosa har også to meget avgrensede lokaliteter i Sør-Norge, men her er den en meget sjelden plante. Når lapprosa ikke er i blomst er det vanskelig å oppdage planten, for den er helt lav og krypende og med små blå-grønne blader. Disse er meget aromatiske og den observante vil, om en av vanvare kommer borti planten, kjenne den meget fine duften og bli klar over planten på det viset.

Finnmarkspors er knyttet til myrer i de østlige delene av vårt nordligste fylke, Finnmark, selv om den også har noen lokaliteter i Troms fylke. Blomstene er små og kvite, men sitter i tette knipper i enden av bladskuddene på planten, som kan bli sine 40 cm høy. En myr med finnmarkspors en varm sommerdag dufter bedøvende herlig på grunn av avdamping av de eteriske oljene fra de små bladene. Mens lapprosa er svært vanskelig å dyrke, så er finnmarkspors noe mer medgjørlig, om man kan gi den en fuktig, solrik vokseplass.

Lapprose-opplevelser
Det er midt i juni. I Tromsø har våren alt kommet langt. *Porphyrion saxifraga* har blomstret i 6-7 uker alt i Botanisk hage. *Rhododendron aureum* er avblomstret, og mange av de andre alperosene er i blomst eller med sprekkeferdige knopper. Våren har kommet tidligere de siste årene. I fjellet ligger det enda mye snø. Det er tid for en tur inn i en av innlands - dalene. Dividalen kanskje? Eller Signaldalen? Vi velger Dividalen. Skal vi legge turen opp i Høgskaret? Opp Skakterdalen? Eller innover selve hoveddalføret? Det er tid for blomstring hos noen av de fineste fjellplante-skatter i Troms fylke: fjellpryd, greplyng, reinrose, kvitlyng, fjelltettegras, blålyng, snøsoleie – og aller mest - de virkelig sjeldne og nokså ”eksotiske” artene lapprose (*Rhododednron lapponicum*) og kantlyng (*Cassiope tetragona*).

Vi velger Skrubben, et floraparadis inn mot Devdis. Sola skinner gjennom sprekker i skydekket. Lenger innover dalen går det regnbyger, men Skrubben ligger der med solgløtt og med store flak av snø – men også mange bare flekker hvor høgfjells - skattene nå står i full blomst. Om 14 dager er det for sent – en må kjenne sin besøkelsestid! Så dukker ”markør” plantene opp. Først rynkevier, så reinrose, fjelltettegras – og så den praktfulle kantlyngen, en sann arktisk plante, enda med mye knopper her på Skrubben denne junidagen, men også mye i blomst. Alle disse kalkbundne plantene forteller oss at den store gevinsten ikke kan være langt unna. Og så står den der – i flak og grupper bortover fjellplatået: lapprosa i fullt flor. Mengder av magenta - lilla blomster. Plantene her vokser veldig eksponert. De kryper mellom andre planter i lyngdekket. Finner ly og ekstra varme der den kan. Presser seg inn mot små steiner, solvendt. Stråler storartet vakkert ved siden av fjellpryd og reinrose. Litt lengre opp i fjellskråningen kommer vi over større og meget blomsterrike planter. De er overalt i et lappeteppe av noen av de aller vakreste alpine planter en kan komme over. Ingen dårlig helg i fjellet.

Noen betraktninger om klima og hardførhet
Innledningsvis kan det være verdt å minne om at begrepet ”hardfør” får en helt annen mening i et nordnorsk klima enn det som er vanlig oppfatning. I Tromsø, med sin kystnære beliggenhet, er vinterkulde ikke problemet. Det kaldeste som noen gang er målt i Tromsø er ca minus 18 grader, og januargjennomsnitt er minus 4,4 grader. Derimot kan somrene være den begrensende faktoren. Gjennomsnitts juli-

temperatur er pluss 11,8 grader. I tillegg er vekstsesongen kort og dette betyr at varmesummen for mange arter og hybrider ikke blir tilstrekkelig til at skudd, enn si blomsterknopper, modnes. Under slike forhold blir mikro-klimatiske hensyn av stor betydning. Det er viktig å sette *Rhododendron* lunt og solrikt, og gjerne dra nytte av store steiner som magasinerer varme.

I tillegg til temperatur har en også, i alle fall i Tromsø, et ganske stort problem med grenbrekk og bladråte på grunn av de store snømengdene som ofte faller i løpet av vinteren. Dette kan gi problem med brekkasje og kan også gi en lang smelteperiode om våren, hvor særlig de lave lepidote artene blir liggende i ukevis under hard, fuktig snø og is. Dette kan gi betydelig skade på bladene.

Småbladete (lepidote) *Rhododendron*

Med dette som bakgrunn ser vi nå på noen av de lepidote arter og hybrider som kan glede hagevenner i nord.

Rhododednron minus er en amerikansk art fra det østlige Nord-Amerika. Med sine nokså små rosa blomster er den ikke så høyt vurdert av de fleste *Rhododendron* - afficionados, men selv synes jeg planten er sjarmerende og også interessant, i alle fall for en botanisk hage, som en av "foreldrene" til de kjente hybridene 'Ramapo' og 'Purple Gem', som begge er gode planter i Tromsø og som står fint, ikke minst i Arktisk-alpin botanisk hage. Den andre av "foreldrene" her er den asiatiske arten *Rh. fastigiatum*, som hører hjemme i *Lapponica*-subseksjonen. Den vokser i 3200 til 4900 meters høyde i Sichuan og Yunnan provinsene i Sørøst Kina. Den har et vakkert blågrønt bladverk og blå - lilla blomster, men arten selv har vi ikke lykkes særlig godt med i Botanisk hage.

Noen andre *Lapponica* - arter som har klart seg litt bedre er *Rh. nitidulum* var. *omeiense* og *Rh. russatum*. Også *Rh. thymifolium* og *Rh. setosum* har vist gode takter. Ganske nylig har en tysk *Lapponica*-hybrid, 'Frosthexe' vist seg å være en meget god plante i Tromsø. Dette er kanskje den sikreste og mest blomsterrike av de lepidote *Rhododendron* for et nordnorsk klima som vi hittil har kommet over.

Rh. myrtifolium. Arktisk-alpin botanisk hage

Av de tre europeiske alperosene (som tilhører subseksjon *Rhododednron*), karpat-alperose (*Rh. myrtifolium*), tyrol-alperose (*Rh. hirsutum*) og rust-alperose (*Rh. ferrugineum*), mener vi at den første er den beste, men alle tre går godt i Tromsø. Det er nødvendig eller ønskelig med en lun og solrik vokseplass og gjerne et ekstra mikroklimatisk "puff" fra en stor stein bak planten.

I subseksjon *Salunensia* er det først og fremst den variable arten *Rh. calostrotum* som er av interesse. I Arktisk-alpin botanisk hage står *Rh. calostrotum* ssp. *keleticum*, *Rh. calostrotum* var. *radicans*, *Rh. calostrotum* 'Gigha' og *Rh. calostrotum* ssp. *riparioides* 'Rocks Form'. Av disse er den siste den absolutt beste både hva utseende og trivsel angår.

Til slutt må vi ta med *Rh. pemakoense* (subseksjon *Uniflora*). Denne lave planten med små blader har de mest forbløffende store og vakre eple-rosa fargete blomster som ofte kommer i et ganske stort antall, selv om blomsterrikdommen en oppnår i et nordnorsk klima sjelden kan måle seg med hva en ser for eksempel i Bergen og i tilsvarende klimasoner.

Storbladete (elepidote) arter og hybrider

Rh. 'Scarlet Wonder'. Arktisk-alpin botanisk hage

Her snakker vi da om de "ekte" *Rhododendron*, de arter og hybrider som av folk flest gjenkjennes som *Rhododendron*.
I forhold til det antall planter som tilbys kommersielt er det forholdsvis få som er hardføre nok eller gode i Tromsø. Når det gjelder tilgjengelighet må en først og fremst ta med hybrider på artene *Rh. caucasicum, Rh. repens* og *Rh. williamsianum*. De to første av disse artene er hardføre i seg selv i Tromsø, mens den siste trenger "drahjelp" nettopp fra *Rh. caucasicum* og liknende arter for å danne tilstrekkelig hardføre hybrider for et nordnorsk klima.

Av gamle velkjente og tilgjengelige sorter basert på *Rh. caucasicum* er 'Cunninghams White', 'Cunninghams Blush', 'Mont Blanc' og 'Jacksoni' gode planter. Av repens-hybridene nevnes 'Scarlet Wonder', 'Baden-Baden' og 'Elisabeth Hobbi'.

Rh. 'Minas Grand Pre'. Arktisk-alpin botanisk hage

Når det gjelder williamsianum-hybrider har 'Jackwill' vært dyrket i flere år i Tromsø. Den er hardfør og blomstrer bra, men får lett et litt sykelig gult bladverk. Da tror vi at den kanadiske hybriden 'Minas Grand Pre' kan være et bedre valg. Både blomster og blad har fått det beste fra *Rh*. *williamsianum*, og selv om den har vært nokså kort tid i Tromsø tror vi at dette er en god plante for våre forhold.

Av arter med stor interesse for dyrking i et kjølig klima er det neppe noen som er av større betydning en dem en finner i subseksjon *Taliensia*. Her bør det nok en gang nevnes at Dagfinn Brønnlund Nilsen i Tromsø meget tidlig i sine forsøk med *Rhododendron*-dyrking skjønte at dette var planter en burde prøve. Etter hvert har også Arktisk-alpin botanisk hage fått øynene opp for den helt spesielle verdien *Taliensia*-artene har som meget hardføre høyfjells-planter. De har riktignok vært nedvurdert av mange *Rhododendron*-dyrkere fordi mange av artene bruker svært lang tid på å nå blomstringsmoden alder. Men plantene gir den "bonus" at de nesten alle er blant dem med et svært vakkert bladverket. Ikke minst *Rh*. *bureavii* plantes ofte nettopp av slike grunner. I tillegg til de vakre bladene finnes det også arter som kommer nokså fort i blomstringsmoden alder.
Her vil jeg særlig nevne *Rh*. *adenogynum*. I Arktisk-alpin botanisk hage i Tromsø har denne arten nå i årevis hatt en mengde av de store, vakre lys-rosa blomstene i juni. Så har vi blant andre også artene *Rh*. *rufum, Rh*. *bureavii, Rh*. *aganniphum, Rh*. *balfourianum, Rh*. *beesianum, Rh*. *clemantinae, Rh*. *lacteum, Rh*. *roxianum, Rh*. *proteiodes, Rh*. *pronum , Rh*. *wasoni* og *Rh*. *taliense*.

Til slutt under omtale av elepidote arter skal to arter fra subseksjon *Campylocarpa* nevnes.
Dette er *Rh*. *wardii* og *Rh*. *souliei*.
Spesielt *Rh*. *wardii* viser meget gode takter og er en plante av stor verdi både på grunn av de store lyst gule blomstene, men også på grunn av det fine bladverket. Vi har hele fem seleksjoner av *Rh*. *wardii* i Botanisk hage, og kunne sikkert prøve enda flere.
I tillegg står en del planter av KGB-opprinnelse i et par private hager. Disse har interesse fordi Gøteborg-Kunming ekspedisjonen la vekt på å samle frø fra høytvoksende populasjoner, som dermed kan tenkes å ha større hardførhet.
Så var det *Rh*. *souliei*. Det står en eneste plante i en privat hage her i Tromsø. En kan derfor spørre om det er verdt å nevne noe så spesielt. Når jeg velger å ta den med i omtalen av Tromsø-"repertoaret" er det fordi planten, som er frøformert av Peter Cox i Glendoick Gardens, har blomstret årvisst og ganske rikt i ca 15 år nå. Dette er en art som ofte omtales som ikke helt enkel å lykkes med. Vi tenker oss derfor at denne ene planten kan være en "pluss"-variant som en bør prøve å formere opp for videre distribusjon. Dette er riktignok en utfordring, for artene i subseksjon *Campylocarpa* er kjent for å være meget vanskelige å stiklingsformere. Det er selvfølgelig en faktor at *Rh*. *souliei* er en helt spesielt vakker art, så forsøk bør gjøres.

Rh. *adenogynum*. Arkisk-alpin botanisk hage

Bladfellende *Rhododendron*
Det som ofte kalles *Asalea* er planter som stort sett krever mer av somrene enn de som regel vil få i Tromsø eller andre steder i Nord-Norge. Likevel gir jeg gruppen en liten omtale her fordi det i alle fall er tre arter som kan dyrkes med ganske stort hell her i Tromsø.
Først *Rh*. *canadense* fra det nord-østlige Amerika. Her *vokser Rh*. *canadense* ofte i enorme mengder i myrene i Newfoundland, Nova Scotia og videre nedover i de

nordøstlige statene i USA. Planten blomstrer med sommerfugl-lette lilla (eller hvite) blomster på bar kvist – hos oss i juni måned. Planten er spinkel og trenger et meget vått voksested.

Så var det *Rh. luteum* fra Kaukasus og Svartehavsområdet – men også helt opp i de østeuropeiske landene som Polen kan en finne den. Store gule blomster som kommer rett i forkant av bladene i juni måned gjør planten til et syn i blomst. Hos oss er den ikke så blomster-rik som i strøk med en varmere sommer, men den er likevel meget vel verdt sin plass i Botanisk hage.

Sist, men ikke minst: kamtchatka-alperosen, *Rh. camtschaticum*. Denne spesielle planten vil enkelte botanikere flytte til en egne slekt, *Therorodion*. Enn så lenge er den likevel å regne som en *Rhododendron*. Arten hører hjemme i Alaska og over til Sibir, nedover helt til Hokkaido i Japan - altså en sann nordlig art. Den vokser på steinet, grusholdig grunn, men virker tolerant i hagesammenheng, og trives godt i Botanisk hage i Tromsø, hvor vi også dyrker den hvite varianten.

Framtida

For 20 år sida var det nærmest utenkelig å snakke om *Rhododendron*-dyrking i Nord-Norge. I dag er spørsmålet: hvor går grensen? Vi har bare så vidt startet arbeidet med å finne svar på det spørsmålet. Her er det rom for betydelig forsøksvirksomhet både hos amatører i Nord-Norge, og i Arktisk-alpin botanisk hage (dersom de får sin planteskole på plass og får utvidet staben med minst en gartner).
De lepidote artene, som i særlig grad omfatter høyalpine planter, vil i overskuelig framtid ha en sentral plass i et nordnorsk *Rhododendron*-utvalg. I denne sammenheng vil det være interessant å drive forsøksvirksomhet for å bli bedre på dyrking av våre stedegne arter. Her stiller riktignok Tromsø med et handicap: både lapprose og finnmarkspors er innlands-arter som setter pris på en varm og solrik sommer. Med Tromsøs kystnære beliggenhet vil trolig grått og kjølig vær være med å sette noen grenser for suksess med slike arter.

Innen elepidote arter vil det være av særlig stor interesse å fortsette arbeidet med å samle *Taliensia*-arter. Men også en rekke andre arter og varianter innen subsesskjon *Pontica, Neriiflora* og *Campylocarpa* bør få oppmerksomhet.
Når det gjelder elepidote hybrider for en nordnorsk framtid vil arter som *Rh. aureum, Rh. pronum* og *Rh. repens* har et særlig stort potensial når det gjelder å få fram nye lavtvoksende og hardføre planter. Framtida kan bli veldig interessant når det gjelder *Rhododendron* i Nord-Norge, om en bare forutsetter at det kommer amatører med spesiell interesse – og ikke minst at Arktisk-alpin botanisk hage får en god utvikling i årene som kommer.

Rh. aureum. Arktisk-alpin botanisk hage

(Denne artikkelen baserer seg i noen grad på kapitlet: ”20 år med Rhododendron i Tromsø – 10 år med Botanisk hage”, skrevet av Finn Haugli og Dagfinn Brønnlund Nilsen i forbindelse med 10-års jubileet til Arktisk-alpin botanisk hage i Tromsø, og publisert i Tromsø Museums magasin ”OTTAR”, nr. 2, 2004).

Om forfatteren:
Finn Haugli er født 28.10.38. Han har PhD i Molekylær biologi fra University of Wisconsin, og har vært professor i Molekylær genetikk og cellebiologi ved Universitetet i Tromsø siden det åpnet i 1971 og fram til 1997 da han tok over som leder av Arktisk-alpin botanisk hage ved Universitetet i Tromsø. Der har han i snart 10 år utviklet hagen til et nivå som tiltrekker seg atskillig internasjonal oppmerksomhet. Sommeren 2004, ved 10-års jubileet til Bot. hage i Tromsø arrangerte han et internasjonalt jubileumssymposium - “Alpines on Top of the World” - som nok bidro til å sette Tromsø solid på kartet.
Han gikk av som leder av Botanisk hage i Tromsø ved utgangen av 2005 og ser fram til å ha mer tid til egen hage. Han har særlig interesse for Saxifraga, Primula, Cypripedium, Asiatiske Gentiana og Meconopsis - men selvfølgelig også rhododendron, selv om plassen begrenser ham her.

‘Sanderling’, en ny hardfør, hvitblom-strende vårrhododendron

ved Gerd Jørgensen

Fra Peter Cox, Glendoick i Skottland, kom den på 1960-tallet til Muséhagen i Bergen og ble senere flyttet til furuskogen i Arboretet på Milde. Der trives den best: en lav busk som passer i nordlige forhold, akkurat som fuglen den har fått navn etter. ’Sanderling’ er en liten, hardfør vadefugl, den hviteste av småvaderne, men med noen mørke vingetegninger, en fin parallell til planten som har meget mørke støvknapper. Planten ble registrert under dette navnet i mai 2005. Den blomstrer så tidlig som i mars, tåler noe frost og får ikke brune flekker. Slektskapet er *Rh. dauricum* ’Hokkaido’ som far og *Rh. leucaspis* som mor. I samme krysningsserie finner vi også ’ Ptarmigan’, med samme mor, og ellers av utseende minner ’Sanderling’ om en hvitblomstret ’Praecox’.

Men direkte lett er den ikke, verken å formere eller å få kjøpt. Eller var det noen av dere som oppdaget den fra innkjøpslisten vi hadde i forrige nummer av Lapprosen?

Rh. ‘Sanderling’ Foto: Terhi Pousi

Plantebestillingen 2006

Ved Torbjørn Gjesteland

I år har 16 medlemmer levert bestilling på rundt 160 planter. Dette er omtrent som ”normalt”. Det er tydelig at ordningen settes pris på. Bestillingene bærer til dels preg av stor entusiasme og store forventninger. Minner meget om julestemning, selv om åpning av pakkene må utstå til rett over påske! For noen av oss varer i hvert fall *Julen helt til Påske!* Bestillingene kommer fra alle lokalforeningene. Ganske bra fordelt, selv om tyngden ligger vestpå.

Påsken er jo der snart, så det er bare til å forberede seg! Og for dere som ikke er hektet: Det er alltid plass for en rhododendron. Noen er jo dessuten svært så små. Luking slipper man også!

Vårens beste

Ved Gerd Jørgensen

Vi ser det fra vinduene våre om våren: først de lyse, grønne bjørkene, så her og der hvite klynger av blomstrende hegg, men hva er det store, rosa feltet som alltid blomstrer så tidlig? Rhododendron? Den tidligste vi har her hos oss, *Rh. oreodoxa* var *fargesii*, får ikke alltid stå i fred for frosten. Men der over på den andre siden i ettermiddagssolen slår det alltid til med full prakt, og lenge, i et nesten sammenhengende felt både nedenfor og oppe ved siden av huset. Pryder hele fjellsiden. Hva kan det være? Ringer på, går rundt huset, ser at hagen er velstelt, men finner ingen hjemme.Tar mot til meg og går til nabohuset. - Jo, de buskene er ganske gamle, vi fikk noen vi også som vi plantet på vår side, tror de kom fra Botanisk hage en gang på 60-tallet.

I Lapprosen nr 3, år 2003, finner vi historiske perspektiv som ser ut til å kunne passe. Overgartner Sverre Gjersvik i Botanisk hage var begeistret for rhodoer, men etter krigen var det viktigere ting enn busker fra utlandet som måtte kjøpes, men frø, som man byttet til seg fra Edinburghs botaniske hage, var gratis. Gjersvik sådde og dyrket fram og fylte hele bakken ved veksthuset med humlehybrider. Etter hvert ble de erstattet med stamtavle-rhodoer. Hit ut ble altså en hel søskenflokk av hans yndlinger flyttet? Så, en regntung høstkveld får jeg endelig kontakt med huseieren. Han forteller at faren, en gang på 50-tallet kjøpte plantene fra et gartneri i Steinsvik. En danske, Aksel Sørensen, drev gartneriet og hadde fått frø fra en venn ved Kew, London, som het Edward Storey! De varierer slik som søsken pleier, men moren ser ut til å være *oreodoxa,* og faren *fortunei*. Blomsterknoppene er sukkertøystripete med de typiske foldene og har fiolette skaft.

Takk, Per M, for hjelpen!

Oreodoxa Foto: Gerd Jørgensen

Rhododendron og Møllendal kirkegård

Ved Anders Kvam

Det var en stor overgang for oss da vår familie i begynnelsen av 1960 kom til Bergen fra Oslo. Været som vi hadde hørt så meget om, var ikke det store problemet. Utover på 60-tallet hadde vi snørike vintrer, og våre 2 gutter kunne praktisere skisportferdighetene de hadde med seg fra Østlandet. Overgangen fra øst til vest var større på andre områder, og en av de største og gledeligste var opplevelsen av vintergrønne planter. Vi stiftet bekjentskap med *Berberis, Cotoneaster, Laurus, Pieris, Taxus, Thuja, Viburnum* og *Rhododendron*. Ja, særlig rhododendron ! I Oslo var vi vant til å lage byggverk og kle de små, pjuskete buskene inn med granbar når vinteren sto for døren. I Bergen møtte vi eventyrskoger av rhododendron. Nygårdsparken, Botanisk hage, Gamlehaugen, Moldegård, Hagavik og mange og mangfoldige lyststeder og andre private hager vitnet om både planteglede og en hagekultur som har røtter langt tilbake i tiden. De offentlige anleggene ble kjærkomne steder å leke i – og de store rhododendronbuskene ble brukt til gjemsel og klatring.

Rhododendron ble imidlertid en god venn på andre måter. Som sjef for kirkegårdene opplevde jeg de store, miljøskapende plantene som et uvurderlig grunnlag for forandringen av de store kirkegårdene Møllendal og Solheim. Når redaktøren av Lapprosen har bedt meg skrive om *Rhododendron* på kirkegårder, vil jeg bruke Møllendal kirkegård som eksempel.

Møllendal kirkegård var anlagt fra 1874, og de store gravstedene vitnet om både rikdom og kultur. Støpejernsarbeider i form av gjerder, benker og gravminner var viktige elementer, men også spesielle planter som søylebarlind ga karakter og verdighet til kirkegården. Rhododendron hadde også sin plass, gjerne i form av solitære planter på enkeltgraver. De var ofte for store for den enkelte graven, men var blitt stående igjen som et vakkert minne etter at gravutstyret for øvrig var forsvunnet. Noen av buskene måtte imidlertid bort når gravfelt skulle brukes på nytt, og heldigvis har kirkegården en stor nordskråning som kunne brukes til hjemløse planter. Gjennom tidene har det blitt mange slike planter, særlig av *Rh. catawbiense*, men også andre som 'Cunnighams

Foto: Brage Byrå

White', 'English Roseum', 'Roseum Elegans', m.fl. som ga variasjoner. Gullregn og store trær bidrar til å gi en spesielt god effekt, og samlet gir denne skråningen et usedvanlig vakkert bilde. Helhetsinntrykkene av de store gravfeltene var imidlertid preget av gravminner av varierende kvalitet, og steininnramninger av enkeltgavene. Sett fra Ulrikens topp var bildet grått og hvitt.

Foto: Brage Byrå

Med nye vedtekter for gravminner, omlegning av gravfeltene og bruk av vintergrønne planter ble inntrykket snudd fra grått til grønt i løpet av kort tid – sett i kirkegårdsperspektiv.

Møllendal kirkegård har alltid hatt forholdsvis mye vegetasjon. Bygartner Olav Aspesæter hadde i mange år ansvar for det gartnermessige vedlikeholdsarbeidet, og alleer samt tuja- og gamle hagtornhekker var viktige elementer.

De overårige hagtornhekkene ble etter hvert erstattet med rhododendron. Kirkegården hadde importlisens, og det var alltid spennende når vår venn fra Holland dukket opp med sine forslag. Nye sorter ble utprøvd. Det gikk vesentlig på de "gammeldagse" – men med enkelte nye sorter hvert år for å prøve ut nytt sortement. Vi var også så heldige å ha Botanisk hage i Bergen. Professor Knut Fægri hadde gitt overgartner Sverre Gjersvik som spesialoppgave å prøve nytt i *Rhododendron*. Etter hvert vokste det derfor frem en betydelig kompetanse og både sortementet og plantningene økte. Fritz C Rieber kom på banen med sin store hage på Hordnes, Arboretet på Milde ble etablert i 1971, og Bergen fikk sitt Rhododendrarium og ble Rhododendronens by. Riebergaven på 10 tusen rhododendron i 1989 er senere blitt til 100 tusen planter spredt utover Bergen by. Det var i det hele tatt en brytningstid med oppbygging av stor kompetanse, og eksplosiv økning av så vel arter som kultivarer.

Hva har så alt dette med kirkegårder å gjøre? Jo, for meg var rhododendron-opplevelsene på Møllendal springbrettet inn i rhododendronens verden. Der opplevde jeg enkeltindividenes særegne og fantastiske skjønnhet, og den fargevariasjon som de enkelte planter bød på. Duften, som var særlig sterk på stille kvelder, innbød til kontemplasjon og ærefrykt.

I løpet av den mannsalder som er gått, har rhododendron blitt allemannseie. Med utgangsgunkt i mer enn 1000 ville arter, har foredling og utvalg skapt planter til alle

formål. Rhododendron kan brukes i balkongkasser og småhager, så vel som i de største anlegg. For kirkegårdene finnes planter for bruk på både enkeltgraver og som ledd i innramning og oppbygning av hele anlegget. Bøker og plantelister gir navn og anbefalinger til de aktuelle formål, og plantesentra frister med delikate tilbud.
Kunnskaper om plantene, og om hvor de passer best, er det rimelig lett å skaffe seg. Valg av planter må skje ut fra hva man ønsker skal bli resultatet. Det er mange steder å søke hjelp.
Med Den norske Rhododendronforening har vi fått et forum som gjennom Lapprosen, møter og befaringer bidrar til å spre kunnskaper og glede. Nordisk Rhododendron Symposium på Milde i 2003 er det foreløpige høydepunkt i foreningens historie. Utrolig mye kunnskap er spredt gjennom Lapprosen de årene den har eksistert. Tilbud om turer til nær og fjern er også svært populære og har fått stor oppslutning.
Opplysninger kan også hentes fra internett. Et søk på www.google.no 25.12.2005 ga 2.1 mill.treff. Dagen etter var antallet treff kommet opp i 2. 2 mill. Norske treff var 18 000. Dette forteller noe om den enorme interessen som er tilstede og den popularitet *Rhododendron* har. Vi kan trygt si at den er blitt en lidenskap for mange. Nå står et nytt år for døren. Plantene har vi hele året med sine ulikheter i form og farger, men med den store variasjonen vi har fått, har vi også blomster nesten hele året - fra tidlig på ettervinteren til henimot jul.

GODT NYTT RHODODENDRONÅR.

Foto: Brage Byrå

Påmeldingskjema for Rhododendrontur til Danmark/Nord-Tyskland 21.-27. mai 2006.

Navn: . . . . . .
Adresse: . . . . . .
E.post: . . . . . .

Reiser sammen med:
Navn: . . . . . .
Adresse: . . . . . .

Ønsker å bo sammen med:
Navn: . . . . . .
Adresse: . . . . . .

Ønsker enerom på hotell: . . . . . .
Underskrift: . . . . . .
Dato: . . . . . .

Sendes til: **Pål A. Skagseth,Snekkevik v. 832, 5239 Rådal.**
Påmeldingsfrist : 20. februar 2006.

Innkalling til Årsmøte i Rhodo-Vest

Årsmøtet vil bli avholdt i kantinen
på Bjørgvin videregående skole, Strandgt.195, den 7. mars 2006 kl.1800.
Saksliste: Årsberetning, regnskap og budsjett,
ev. innkomne forslag, valg, godkjenning av vedtekter.
Forslag som ønskes behandlet, må være styret i hende en uke før Årsmøte dato.
Hilsen Interimstyret i Rhodo-Vest v/Torstein Borg.

Rhododendrontur til Danmark og Nord-Tyskland, 21. - 27. mai 2006

Rhododendronturen 2006 går til Danmark og Nord-Tyskland med start fra Arendal tidlig om morgenen 21.mai.(Dagen etter DnRs årsmøte i Arendal). Vi reiser med egen buss,tar ferje fra Kr.Sand kl 0815 med ankomst til Hirtshals kl 1230. Turen går videre sydover Jylland med besøk i en hel rekke interessante hager og parker. Vi har første overnatting i Ålborg og 2.overnatting i Flensburg. Deretter videre til Bremen, hvor vi har 2 overnattinger. I Nord-Tyskland besøker vi byen Westerstede hvor det i uken 21. - 28. mai avvikles et kjempemessig Rhododendron-Show. Vi besøker også Bremen Botaniske hage og Dietrich G. Hobbies planteskole og Rhododendronskog i Linswege nær Oldenburg. Den 25. mai vender turen nordover igjen. Først med et lengre besøk i HachmannsBaumschule i Barmstedt i Holstein, og så videre til en overnatting i Sønderborg i Danmark. Neste dag går turen videre nordover Jylland med besøk i flere Rhodo-hager. Vi besøker Svend Aage Askjærs planteskole Hvidebjerg, hvor det finnes et stort utvalg av Rhodoer og andre surbundsplanter med mulig- het for et godt plantekjøp. Siste overnatting skjer på hotel Scandic i Aalborg, og turen avsluttes med ferje fra Hirtshals 27.mai ca. kl 1400, ankomst Kristiansand ca. kl 1800 og til Arendal ca. 1 time senere.

Pris for turen blir kr. 7.000,00. Dette beløpet vil dekke busstransport, 6 overnattinger i gode hoteller, ferjebilletter, 4 middager og inngangspenger til alle Rhodo-hager.

Tillegg for enkeltrom på hotellene kr. 1.500,—

Det vil være plass til ca. 40 personer på turen.

Påmelding til Pål A. Skagseth, Snekkevik v. 82, 5239 Rådal.
Påmeldingsfrist 20.februar. 2006.

Påmeldinger vil bli registrert kronologisk etter mottak, og de første 40 påmeldte vil omgående få beskjed om at de er deltakere på turen. Innbetaling av et Depositum kr. 900,- innen 1. mars.Giroblankett vil bli tilsendt. Resten av kostnadene skal innbetales 1 måned før avreisen.
En mer detaljert reisebeskrivelse vil foreligge før avreisen i nr 2.
Telefonhenvendelser kan skje til:
Pål A. Skagseth, **telf.nr. 55 22 64 35**, helst på kveldstid.

For deltakere til årsmøtet vil det være muligheter for privat inkvartering 20.-21/5. Det vil også bli mulig å parkere privat under rhodo-turen til Tyskland.

Den norske Rhododendronforening avd. Vest. Årsberetning 2005

Aktivitetsgruppen Vest ble i 2004 etablert for å avlaste Hovedforeningen med planlegging og gjennomføring av lokale aktiviteter.
Årsmøtet i Den norske Rhododendronforening 22.05. vedtok formelt opprettelsen av lokalavdelingen og Aktivitetsgruppens medlemmer ble valgt til interimstyre for Rhodo-Vest:
Torstein Borg, leder, Jan Rune Hesjedal, sekretær, Terhi Pousi, kasserer, Thorolf Juvik, styremedlem, Jan Valle, styremedlem.
Det har vært holdt 5 styremøter og 2 arbeidsmøter.

Aktiviteter:
05.03. Kurs i formering og stell av rhododendron
Instruktører: frøformering v/ Jan Rune Hesjedal, poding v/ Daniel Torsvik, stell av rhododendron v/ Torstein Borg. Sted: Arboretet på Milde. 8 deltakere.
21.05. Vårtur
Hagebesøk til Ingvald Austrheim på Kyrkjebø og Håkon Vangsnes på Nautesund. Plantebytte. 30 deltakere.
Arboretets dag på Milde.
Vervestand med brosjyrer, salg av planter og Lapprosen, demonstrasjon av planting og plantejord. Torstein Borg og Jan Valle.
15.08. Medlemsbrev
Påminnelse om høstens aktiviteter ble sendt til 173 adresser.
18.09. Høsttur.
Hagebesøk hos Jan Valle på Seim i Lindås, hagebesøk og motormuseet hos Kirsten og Guttorm Storheim, Tjorehagen på Radøy. Plantebytte. 25 deltakere.
12.10, 19.10. og 02.11. Kurs i rhododendronnavn
Generelt om navnsetting av ville planter og kultivarer, om navnenes betydning og anvendelse. Kursholder: professor Per Magnus Jørgensen. Sted: Bjørgvin vgs. 19 deltakere.
15.11. Høstmøte. Lysbilledshow fra medlemstur til Skotland 15-24.04. og vårtur til Austerheim 21.05. Demonstrasjon og info av merking av planter, planteskilt og etiketter. Planteauksjon. Sted: Bjørgvin vgs. 40 deltakere.

Rhodo-Vest har ført eget regnskap fra høsten 2005 og økonomien er god: det ble mottatt tilskudd på 3300 kr fra hovedforeningen, og planteauksjon i november ga 9375 kr. Den norske Rhododendronforening har 332 medlemmer, hvorav 142 geografisk sogner til avdeling Vest. Lokale aktiviteter er gjennomført i tett samarbeid med hovedforeningen.
Bergen, 28.12.2005
Interimstyret Rhodo-Vest

Medlemsmøte i Bergen

Vi har gleden av å invitere våre medlemmer og andre interesserte til medlemsmøte.

Tid: **Tirsdag 7. mars 2006 kl. 1830**.

Sted: **Bjørgvin Videregående skoles kantine**, Strandgaten 105, Bergen. Parkeringsplasser finnes i området; i Strandgaten vis a vis skolen, nedenfor C..Sundts gt., og på Tollbodallmenningen

Program:

Torben Stein: Expedition til Sichuan 2004.

Torben Stein er velkjendt som tidligere leder for Rhododendronforeningen i Danmark. Han er en mye brukt foredragsholder, og er en forfatter av interessante rhododendron-artikler. Han er også en lidenskapelig rhodo-dyrker.

Han vil vise oss en kavalkade av bilder fra en del av China, som vi tidligere ikke har sett.
Utloddning av rhododendron-planter.

Av hensyn til servering, ber vi om påmelding til vår sekretær Anne Lise Arnesen innen mandag 6. mars. Tel.jobb: 55 58 95 14, Tel.priv: 55 90 17 51. Entré kr. 30,-

Vel møtt til en hyggelig kveld.
Hilsen Styret i Den norske Rhododendronforening.
Møtet arrangeres i samarbeid med Folkeakkademiet

Årsprogram 2006 for Rhododendron Sør

08.03 **Årsmøte avdeling Sør**. Stinta skole. Arendal kl.19.00. Årsmøtesaker – se innkalling annet sted i Lapprosen. Inga Olsen holder lysbildefore drag fra tur til Himalaya.

30.03 **Podekurs** ved Vidar Olsen. Stinta skole kl. 19.00.

13.03 **Åpen hagedag** hos Inga Olsen, Klodeborg/Arendal kl. 11 – 19. Mulighet for plantekjøp. Mobiltlf. 99 23 44 26.

12.-13.05 **Lundberg Hagesenter** – stand og informasjon kl. 11 – 16. Blir annonsert.

19.-20.05 -"- -"- -"- -"-

20.05. **Årsmøte DNR, i Arendal. Detaljprogram i Lapprosen 2, 2006.**

21.05 **Start på tur til Bremen. Se detaljer annet sted i Lapprosen.**

10.06 **Tur til Vidar Olsen i Fyresdal.** De som ønsker å være med tar kontakt med Audun/Gudrun tlf. 37094940 eller Vidar 37030075.

05.10 **Medlemstreff.** Stinta skole i Arendal. Tema er stiklingsbytte, med stikking, repetisjon og opplæring etter behov. Ta med navnemerkede stiklinger i plastposer.

Ta vare på programmet. Legg det på et lurt sted.

Årsberetning 2005 for Den Norske Rhododendronforening, avdeling Sør

Det sittende styret ble valgt på årsmøtet i Kristiansand onsdag 9. mars 2004.

Styret har bestått av:

Audun Arne, leder, Vidar Olsen, kasserer, Gudrun Arne, sekretær, Lis Herlofsen, styremedlem, Benthe Dollis, styremedlem

Varamedlemmer: Kristin Mollestad og Frode Harnes

Valgkomite: Mona Klemmetsen, Nina Gjermundsen og Britt Marit Knudsen

Revisor: Knut Gjermundsen

Det har vært avholdt 3 styremøter i perioden. 21 saker har vært til behandling.
Avdelingen har pr. 05.12.05. 77medlemmer.

Aktiviteter gjennomført 2005:

09.03. **Årsmøte** i Kristiansand. Etter den formelle delen hadde Vidar Olsen **kurs i poding av rhododendron.** Det var full klaff, hektisk virksomhet, og drøyt 20 podestammer fra siste høst forsvant raskt. Det var helt klart stemning for nytt podekurs med bedre tid.

11.05. **Start på "rhododendron-uke"** hos Lundberg hagesenter og planteskole, Saltrød. Hver dag fra kl. 11.00 –16.00 hadde vi stand med informasjon og demonstrasjoner av planting, jordblanding, stell og vedlikehold av rhododendron. Lundberg annonserte tiltaket, og hadde tilbud på alle rhodo-relaterte varer. Vi hadde nok å gjøre, og folk var fornøyde. Tiltaket resulterte i nye medlemmer, og vi vil gjenta det årvisst.

19.05. **Hagevandring hos Mona Klemmetsen.** Frammøtet var rimelig bra, på tross av en ufyselig værmelding. Monas hage trekker alltid folk. Mange fikk plukket med seg litt hagesnadder. Vi avsluttet med koseprat og med brakt grillsnadder.

11.06. **Dagstur/vandring hos Vidar Olsen** i Fyresdal. En fin dag og en opplevelsesrik tur for de 11 som kom seg avsted. Mange flere hadde lyst, og venter på en ny anledning.

06.10. **Medlemstreff** på kommunehuset på Frikstad. **Tema stiklingsbytte.** Bare 8 møtte fram, men det ble en meget vellykket kveld for de heldige. Vi perfeksjonerte teknikkene og byttet og ga bort et utall mer og mindre kjente arter og sorter. Kaffe og kaker hørte naturlig med.

Representasjon: Gudrun Arne og Audun Arne representerte på Årsmøte i Den norske Rhododendronforening i Bergen 21.-22.05.

Samarbeid: Leder har i løpet av året besøkt Hageselskapene Risør, Arendal og Vennesla med foredrag om rhododendron. Det er uttrykkes behov, forventning og takknemlighet for elementær innføring om jord, planting, stell og vedlikehold. 1. juni hadde Hageselskapet Aust-Agder besøk i rhododendronhager på sitt program. Inga og Audun hadde i 2 etapper tilsammen ca. 100 besøkende. Lundberg hagesenter ønsker å bidra ved arrangementet av neste årsmøte i DNR 20. mai –06. Inga, Gudrun og Audun hadde stand på "Hagelagets dag" i Risør etter særskilt invitasjon fra Hageselskapet Risør. Informasjon, demonstrasjon og salg gikk strykende.

For styret i Den norske Rhododendronforening avdeling Sør Audun Arne.

Innkalling til Årsmøte i Rhododendronforeningens avdeling Øst

Sted: Gjennstad Gartnerskole i Stokke, Vestfold – naturfagrommet.

Tid: Lørdag 29. april 2006 kl 11.00 – 12.30

Etter årsmøtet vil det bli en faglig del 12.30 – 15.00 hvor bla Gjennestads parksjef viser oss rundt i skolens parkområde.

Årsmøtedokumentene med formell innkalling blir utsendt senere.

Besøk hos Blomstergården Foss

Ved Arnfinn Nypan

En varm og solrik septemberlørdag dannet rammen for vårt besøk på Blomstergården, hvor vi ble tatt med på en spennende og lærerik rundtur med eier og leder Hans-Petter Foss.
Gården ligger i et åpent slettelandskap, med dyrket mark på alle kanter.
Hagesenteret har Østlandets største utvalg av Rhododendron, med ca 150 sorter, i hovedsak hybrider. Foss viste oss deler av plantesamlingen på gården, og avslørte at han er meget kunnskapsrik innenfor Rhododendron-dyrkingen. Plantesamlingen er bygd opp gjennom de siste 25 årene. Her er det frodighet og god utvikling som preger plantene.
Rhododendron-beddene er bygd opp med tilkjørt grov torv . Det er mye å lære ved å avlegge et besøk i hagesentret.I anlegget er det plassert store granittfigurer og -byggverk i japansk stil. Store trær gir den nødvendige skygge til Rhododendron-plantene. Hele anlegget har kunstig vanning. Foss fortalte at han for noen år siden så seg nødt til å gjerde inn området på grunn av store rådyr-skader.

Det finnes en god hjemmeside: www.fosshagesenter.no

Det må til slutt – dessverre - nevnes at et svært lite antall av Rhodo Østs ca 80 medlemmer deltok på arrangementet, bare 11 – 12 stk.
Det ser ut til å vedvare som problem for Rhodo Øst at så få deltar i arrangementene. Styret i Rhodo Øst er veldig takknemlige for alle tips om hvordan aktiviteten kan sikres og helst styrkes.

Til medlemmene i Den norske rhododendronforening, avd. Øst

Ved Turid H. Bergerøy, leder i avd. Øst.

Den norske rhododendronforening, avd. Øst som ble gjenopprettet høsten 2003 har foreløpig stort sett avholdt sine arrangementer i Akershus- og Østfoldstrøket, i tillegg til planteskolebesøk på Gjøvik og i Røyken. Vi som sitter i styret og ellers har andre verv i denne lokalavdelingen bor også i denne delen av vårt "nedslagsfelt." Men avd. Øst strekker seg helt opp til Hedemark og Oppland i nord, og dekker ellers flere fylker på den andre siden av Oslofjorden i vest.

Vi ser at det blir problematisk å samle medlemmer fra hele regionen til våre møter, befaringer og hagebesøk. Avstandene er alt for store. Derfor har det hele tiden vært vår plan at vi etter en tids drift her nede i Akershus/Østfoldstrøket, gradvis vil prøve å flytte "hovedsete" til andre deler av regionen.

Konsekvensen av denne strategien er at vi legger årsmøtet for avd. Øst til Gjennestad i Vestfold i 2006. Planen vår er å ha medlemsarrangementer på begge sider av Oslofjorden det kommende år. Vi gleder oss derfor til forhåpentligvis å kunne treffe flere av våre medlemmer i 2006.

Godt nytt år ønskes!

Kan vi få din e-post adresse ?

For å spare porto, og for raskt å kunne komme i kontakt med våre medlemmer, hadde det vært fint om du som har og bruker e-post, sender din adresse til Terhi, som administrerer vårt medlemsregister. Denne oppfordringen gjelder uansett hvor i landet man har sin lokalforening. Ikke alle bruker data, og disse vil selvsagt få informasjon via posten. Men for dere som sender inn e-post adresse, kan vi enkelt gi dere en påminning i forkant av møter og aktiviteter.

Send til: terhi.pousi@sah.uib.no

De store plantejegerne. Del 4

Redaksjonen takker Ole Jonny Larsen for at vi får trykke denne serien med spennende portretter av plantejegere som han har plukket frem. Noen kjenner vi, og noen vil være mer ukjente for mange av oss. Kanskje denne artikkelserien vil inspirere til videre lesing? Red. har ikke sjekket opplysningene i denne serien og står følgelig ikke inne for korrektheten av det som fortelles. Del 3 sto i forr. nummer.

De store plantejegerne. Del 4:

ARCHIBALD MENZIES (1754 – 1842)
Ved Ole Jonny Larsen

En planteinteressert person med kunnskap litt utover det mest vanlige, bør kjenne slektsnavnet Menziesia. Det er en liten gruppe løvfellende surbunnsplanter, ikke ulik små azalea. Kanskje har en også hørt om Pseudotsuga menziesii, eller douglasgran? Disse og flere til, er alle oppkalt etter Archibald Menzies, eller kanskje vel så ofte har han kalt dem opp etter seg selv. Et raskt søk på internett ga minst 17 arter der sisteleddet i det botaniske navnet er menziesii, så spesielt beskjeden kan han i alle fall ikke ha vært, selv om han kanskje ikke navnga alle selv. Hage- og landbruksfolk har mye å takke Archibald Menzies for. Noen av de mest populære hageplantene gjennom de siste 100 er resultat av hans oppdagelser. Det er nok å nevne arter som apeskrekk, vanlig mahonia, nutkasypress, blodrips, hemlokk og redwood, for ikke å glemme sitkagran som i deler av Norge har blitt rene karakterplanten.

Menzies ble født i Skottland i 1754. Nesten alle menn i familien var gartnere eller botanikere, de fleste var ansatt på store gods i området rundt Perth på østkysten. I dette oppvekstmiljøet lærte unge Archibald automatisk mye om planter, og området skulle mange år senere få mange nye arter tilbake fra han.

Han studerte både botanikk og medisin (!) ved universitetet i Edinburgh og ble først assistent for en kirurg i Carnarvon. Senere gikk han inn i marinen som lege og tjenestegjorde i Nova Scotia i flere år. Men botanikken fulgte med på lasset og han fortsatte studiene på fritida. Han fikk derfor gode anbefalinger da han søkte jobben som skipslege på en vitenskapelig ekspedisjon som skulle gå rundt Kapp Horn og utforske den amerikanske stillehavskysten. Hele besetningen kom friske hjem, og han benyttet også anledningen til å samle planter på de stedene de besøkte og bygde således opp et ry som både dyktig lege og botaniker. Han ble derfor i 1790 tilsatt av den britiske staten som naturvitenskapsmann på en jordomseiling under kaptein Vancouver på et skip med det svært så passende navnet "Discovery". I løpet av reisen ble skipslegen syk, og Menzies tok da også over den jobben.

Archibald Menzies skulle vare en slags botanisk altmuligmann på turen. Han skulle studere trær, busker og alle blomsterplanter samt bregner, gras og moser! Og ved siden av de vitenskapelige navna skulle han også registrere plantenavn på alle lokale språk. Frø skulle samles inn, planter presses og levende eksemplar skulle også fraktes hjem til England i spesielle glassbur. Dessuten skulle han ordne og systematisere innsamlinger av dyr, grønnsaker, mineraler, klær, våpen og lokalt håndverk, ingen liten oppgave akkurat! En annen del av oppdraget vil vi kanskje kalle florakriminalitet i dag: Han skulle nemlig også finne ut om hjemlige nytteplanter fra Europa kunne trives i områdene, med tanke på eventuelle engelske innvandrere.

Kaptein Vancouver og Menzies kom stort sett godt ut av det med hverandre, men en gang kom det til en heftig disputt over de transportable veksthus-kassene Menzies plasserte over alt på skipet med levende planter i. Kapteinen truet med krigsrett, men det hele roet seg etter hvert. Tross alt visste kaptein Vancouver at arbeidsgiveren hjemme i England så på Menzies' arbeid som noe av det viktigste på hele ekspedisjonen.

Mange av plantene han brakte hjem trivdes svært godt i det engelske klimaet og kom etter hvert til å prege parklandskapet i byer og på private gods. Særlig nåletrærne har blitt vidt utbredt og noen har spilt stor rolle i skogbruket i flere land i Europa. Det mest spektakulære treet han har æren for å ha innført er trolig apeskrekk (*Araucaria araucana)*, men dette ble først en slager da William Lobb hentet over 3000 frø noen tiår senere for det berømte plantedynastiet til Veitch-familien.

Det ble ikke flere ekspedisjoner på Archibald Menzies. Han slo seg ned i London der han døde i 1842, 88 år gammel. Men de funnene han gjorde var likevel nok til at han for alltid har skrevet seg inn i de botaniske historiebøkene som en betydelig plantesamler.

ROBERT FORTUNE (1813 – 1880)

Robert Fortune var født i Skottland. Siden familien ikke hadde anledning til å la han få utdannelse, ble han opplært til gartneryrket hos en lokal planteskoleeier. Han fikk etter hvert arbeid i Royal Botanic Garden, Edinburgh. Etter få år avanserte han til lederstillingen for veksthusene i Royat Hoticultural Societys hage i Chiswick. Han imponerte her sine arbeidsgivere både som gartner og botaniker at de utpekte han til RHSs innsamler i Kina der han virket med mindre avbrekk i 19 år, fra 1843-62. I alt foretok han i perioden fire lange reiser til Kina og han samlet også planter i Japan.

Robert Fortune var en meget rolig og avbalansert person som holdt hodet kaldt i vanskelige situasjoner, noe som kom godt med under flere overfall og andre farefulle situasjoner på reisene. Han skal nærmest på egen hånd ha slått tilbake et piratangrep en gang han var på veg til Shanghai som passasjer på en handelsdjunke. Trolig drepte han flere mennesker i denne bataljen, men han var overbevist om at han ville blitt drept selv den gangen om de hadde blitt overmannet av piratene. Fortune opplevde at folk langs kysten og i byene var generelt fiendtlige og avvisende til utlendinger, men når han kom dypere inn i landet hadde innbyggerne en annen holdning og omgangen ble enklere. En viktig grunn til at Robert Fortune klarte å reise så mye rundt i Kina, skyldtes hans evne til å kle seg ut som kineser! Han snakket etter hvert ganske godt kinesisk og ble gjerne tatt for å snakke en dialekt fra en annen provins. Han brukte ofte kinesiske klær og barberte hodet slik at at han bare hadde en hårpisk igjen. Ved et tilfelle måtte han takke nei til et måltid mat for ikke å vise sin elendige teknikk med spisepinnene. Her viste Fortune en ydmyk holdning og alt annet enn den tradisjonelle arrogante koloniholdningen kineserne var så vant til fra europeere.

The Royal Hoticultural Society gav Robert Fortune klare instrukser da han reiste ut i 1843. Han skulle bl.a. finne bedre teplanter, gule kameliaer, gule roser, kjempefersken fra keiserens hage i Peking, blå pioner, azaleaer fra Canton, bambusvarianter, løkplanter og mye annet. Videre skulle han notere dyrkingskrav for Enkianthus, prøve å avsløre hemmeligheten for å lage "dvergtrær", ta jordprøver og lage herbariemateriale av "alt" han fant. Det er her viktig å notere seg at Kina på den tiden var et land med en rik hagekultur. Fortune jaktet først og fremst i planteskoler! Det er så alt for lett å tenke seg plantejegere som stuntmenn hengende utenfor stupbratte fjellsider for å få tak i sjeldenhetene. Slik har det nok også vært, men dette bildet må nyanseres. Tross alt kunne han finne det meste han lette etter i hager og "hagesentre" i byene. At han i starten hadde store problemer med å få kjøpe planter, er en annen sak. Eierne var skeptisk til alle europeere og stengte først portene. De var redde for at han skulle ta plantene med seg uten å betale!
Robert Fortune samlet først og fremst levende planter i Kina. Han samlet også frø, men hadde problem med å oppbevare dem på grunn av ulike parasitter som forsynte seg grovt. Transport av planter på skip fra Kina til Europa var tidligere et nesten uoverstigelig problem. Turen var lang, Fortunes hjemtur i 1846 tok åtte måneder, og forholdene om bord i et seilskip var ikke akkurat skapt for transport av planter. De måtte ha lys, og det var det ikke nok av inne i skipet. Altså måtte de oppbevares på dekk, utsatt for vær og vind. De måtte absolutt ikke utsettes for sjøsprøyt, og de måtte konkurrere med mannskapet om knappe rasjoner av ferskvann.

Fortune utviklet sjøtransporten av planter med stor oppfinnsomhet. Han fikk laget "miniveksthus" i tre og glass med tilnærmet lufttette sammenføyinger. Tettingen besto av lerret dyppet i kokende tjære. Glasskassene ble anbrakt på dekk med 15 cm klaring slik at bølgene som slo over dekket kunne passere under dem. Om dagen fordampet vann fra jorda i kassene og la seg på glassene. Dette dempet solskinnet en del, og om nettene falt det ned på plantene som dugg. Om noen av Fortunes folk fulgte transporten, passet disse på å lufte hver dag og plukke av visne blad. I motsatt fall sto kassene uåpnet under hele transporten og plantene sto i sitt private mikroklima på vegen hjem til England. På en reise lastet Fortune inn 18 kasser med til sammen 250 planter i Kina. 215 planter ankom England i live, noe som må karakteriseres som fabelaktig.

Robert Fortune introduserte mange nye planter til hager i Europa, men han oppdaget ikke så mange nye rhododendronarter. Mest kjent er han for den planten som bærer hans eget navn, *R. fortunei*. Dette var den første kinesiske rhododendron som kom til Kew Gardens i London. Videre har han bl.a. introdusert *RR. molle, amoenum, obtusum, mariesii* og *indicum*. Han er ellers kjent for å ha innført vintersjasmin (*Jasminum nudiflorum), Deutzia scabra* og flere andre busker og stauder.

Fortune skrev mange brev, han laget nøyaktige notater og han førte dagbok store deler av livet. Dessverre fant hans familie ut at det var best å brenne alt dette da han døde i 1880.

www.bergen.folkebibl.no

Klikk deg inn og se hvordan du kan plukke bøker ned i "handlekurven" som i andre nettbutikker, bare med den fantastiske forskjellen at her er det gratis!

Når du nå befinner deg ved den store lysende porten, ser du straks ordet TEMA i et rødt felt til venstre. Klikk! Finn TEMA fra 2005: Julesanger . . . H C Andersen . . .og der: **Rhdodendronens by:** klikk! **Bøker om Rhododendron!** 9 fristende bokomslag lyser i farger.

Rull videre nedover:

Værsågod og velg – 35 titler!

Spørsmål: Fins det ingen rhodoer som blomstrer om høsten?

Fig1: 'Abendrot'Arb. på Milde Foto:Terhi Pousi.

Svar fra Per M. Jørgensen:

Jo, visst finnes det høstblomstrende rhododendron også blant de gamle sortene, men de gir ikke noe stort høstflor. Selv den velkjente 'Cunningham's White' kan visse år komme med noen spredte, hvite høstblomster. Sorter som gjorde dette ble ansett som lite egnete, det var en svakhet ved sorten, for det reduserte vårblomstringen, da de "brukte" opp knopper som skulle springe ut om våren.

'Abendrot', derimot er en av de beste og sikreste høstblomstrende sorter (Fig.1). Det er en av de mange, velkjente, røde Hobbie krysningene med *Rh. repens*. Denne kommer årvisst i god blomstring i september på Milde uten at dens blomsterprakt reduseres merkbart om våren. 'Abendrot' burde være en favoritt fordi den blomstrer to ganger, istedet for å være nesten umulig å skaffe og derfor må stå bakerst i rekken etter sine mer berømte og populære, engangsblomstrende søsken.
Av foredlere er det bare en som bevisst har satset på høstblomstrende sorter, Hans Hachmann, og han lyktes med dette, skjønt han selv egentlig ville få til remonterende sorter.

Den beste for våre forhold er 'Burletta' (Fig.2) som foruten høstblomstring også har spesielt vakre blad som er røde under, en arv fra den ellers nokså håpløse, engelske moren, 'Rosevallon' . Dessverre er heller ikke 'Burletta' helt lett å tilfredsstille. Den trenger en lun krok for å bli en riktig trivelig plante, også dette er en lav, rødblomstrende.

Hans Hachmann fikk også til noen "ordentlige" rhododendron med høstflor, men disse har vi ikke lyktes med på Milde. Antakelig er våre somre for korte og kalde. En av disse, med det betegnende navnet 'Herbstfreude', er faktisk remonterende, i alle fall har den to blomstringstider (i Tyskland), første gang i mai, andre (hovedfloret) i september. Men den kan vi dessverre ikke anbefale som høstblomstrer.

Men det er jo strengt tatt ikke nødvendig med høstrhododendron, når der er så mange vakre rosesorter som holder det gående med blomster helt frem til desember!

Fig 2: 'Burletta' Arb. på Milde Foto: S.Handeland

Åpning av fotoutstilling i Bergen

Ved Anne Tafjord - Kirkebø

Foto: Brage Byrå

Det er tydelig at rhododendron fenger på så mange måter! I Galleri Almenningen i Bergen ble det åpnet en fotoutstilling med rhodobilder av fotografen Atle Kårstad den 14. januar. Fotografen har jobbet med disse bildene i 5 år og endelig er det blitt en utstilling, sier han. Atle forteller at han tok bildene på negativ film, skannet dem og limte dem på aluminiumsplater. Resultatet er blitt ganske forbløffende!
Det var ganske fullt da gallerieier Atle Maurseth introduserte fotografen til å fortelle litt om bildene, før han ga ordet til undertegnede som ga publikum en liten orientering om rhododendron i Bergen. Bildene egner seg godt til utsmykkingsformål, og flere bedrifter skal være interesserte i dem. I tillegg observerte vi selv at flere bilder fikk røde merker før vi forlot lokalet…

Foto: Brage Byrå

Kvinnene valgte en rhododendron til statens blomst i Washington!

Ved Anne Tafjord –Kirkebø

Rh. macrophyllum Foto: Terhi Pousi.

I 1892, før de hadde fått stemmerett, valgte kvinnene i staten Washington den de kaller ”kyst-rhododendron” eller ”rhodie”, som statens blomst. De ønsket en offisiell blomst fra staten Washington til blomsterutstillingen på Verdensutstillingen i Chicago i 1893. Seks ulike blomster ble vurdert, men til slutt sto valget mellom kløver og rhodie og stemmebokser ble satt opp over hele staten så alle kvinnene skulle kunne gi sin stemme. Da opptellingen var over, viste det seg at *Rh. macrophyllum,* kjent som **rhodie**, var gått av med seieren! Og siden 1892 har den vært ”statsblomst” i Washington.
Se www.50states.com/flower/washington.htm

Redaksjonens tips til skribenter i Lapprosen

Vi har lov å skrive med liten bokstav i vanlig tekst: **rhododendron**. Uhøytidelig kan vi også skrive **rhodoer, rhodo-entusiaster, rhodo-tur** og liknende. Nyere norske ordbøker anbefaler skriving uten h: rododendron.
Men så er det plantenavn. Her bruker vi ***Rh.* med kursiv**, ikke bare *R.* som jo betyr *Rosa,* som i *Rosa rugosa*. *Rh. lapponicum*. *Rhododendron lapponicum*.

I manus, håndskrift, gjelder understreking som kursiv, men ikke ellers. Ikke alt skal ha kursiv: hybridnavn skal rammes inn med: ’ enkelt anførselstegn, f eks: *Rh*. ’Gartendirektor Rieger’, **eller bare ’Gartendirektor Rieger’**
Rh. ’Berliner Liebe’ (*Rh. insigne* x *Rh*.’El Alamein’) med begge foreldrene, hvor den førstnevnte, =’moren’, er en art, den andre, pollendonoren, en hybrid.
Rh. yakushimanum ’Koichiro Wada’ viser at den er en seleksjon av *Rh. yakushimanum*, ikke en hybrid.
Men det er sjelden vi trenger å være SÅ nøye.

Billige rhododendronbøker på nettet!

Ved Ole Jonny Larsen

Om du er glad i å lese om rhododendron og ikke har problem med engelsk språk, kan du gjøre bokkupp på internett. Bøker som for noen år siden kostet flere hundre kroner, kan en nå få helt nede i to dollar (pluss frakt). Jeg har gjennom flere år kjøpt bøker fra ulike kilder i USA. Betalingen skjer med VISA eller annet betalingskort, og det har aldri bydd på problemer. Du kan kjøpe brukte og nye bøker, og fordi de store bokformidlerfirmane handler med et utall leverandører, kan nye bøker ofte være billigere enn brukte! Vær obs på at prisen varierer fra dag til dag, alt etter tilbudet, så det lønner seg å følge med over tid.
Noen bøker er svært lette å få tak i, mens for eks Cox' "Encyclopedia of rhododendron species" aldri har vært på listene så vidt jeg har fått med meg.
Du kan søke både på forfatter, tittel og emne, i vårt tilfelle vanligvis bare "rhododendron". Det tar 4-5 uker før bokpakken dumper ned i postkassa, men du slipper å betale toll på bøker. Frakt koster 7-8 dollar pr bok. Dessverre blir det regnet frakt på hver bok, uansett hvor tunge de er eller hvor mange en kjøper. Her er noen priseksempler etter et tilfeldig søk en søndag kveld:

Cox	The larger species of rhododendrons	$ 14.95
Cox	The smaller species of rhododendrons	$ 9.65
Cox	Rhododendrons, a care manual	$ 4.79
Cox's guide to choosing rhododendrons		$ 1.95
Davidian	The rhododendron species 2	$ 4.85
Davidian	The rhododendron species 3	$ 9.95
Davidian	The rhododendron species 4	$ 19.92
Fred Galle	Azaleas (500 sider!)	$ 2.95
David Leach	Rhododendrons of the world	$ 12.95

Kjøper du f. eks det store standardverket "Azaleas" av Fred Galle betaler du i alt ca 11 dollar. Jeg kjøpte en gang den boka for $75 + frakt!

Her er noen adresser til store nettforhandlere av brukte og nye bøker:

Alibris: http://www.alibris.com/
Amazon: www.amazon.com

Ellers vil jeg også anbefale å ta en titt på disse sidene:

China scientific book service: http://www.hceis.com/
Rhododendron and azalea book store:
http://home.earthlink.net/~rhodyman/rhodybooks.html#anchor1371006

Styrets sammensetning

Leder
Pål A. Skagseth, Snekkeviksv. 82, 5239 Rådal. tlf 55 22 64 35.
e-post anto-sk@online.no
Sekretær
Anne Lise Arnesen, Sydnesgt.1, 5010 Bergen tlf 55 90 17 51
e-post Anne.Arnesen@jurfa.uib.no tlf jobb 55 58 95 14

Styremedlemmer
Aud Danielsen Lyngveien 53, 5101 Eidsvågsneset. tlf. 55 25 61 53
epost: Aud.Danielsen@jur.uib.no - telefon jobb 55 58 95 60
Olaf Hammersland, Hammerslandgrenda 62, 5251 Søreidgrend tlf. 55 12 06 81
Jan Rune Hesjedal, Lepsøyneset 106, 5216 Lepsøy tlf. 56 30 61 19

Varamedlemmer
Terhi Pousi, Mildev. 116, 5259 Hjellestad tlf. 55 22 95 08
Turid Bergerøy, Janitzhagen 18, 1526 Moss tlf. 69 26 08 45
Audun Arne, Eikeveien 3, 4824 Bjorbekk. tlf. 37 09 49 40

Leder Rhododendron Sør
Audun Arne, Eikeveien 3, 4824 Bjorbekk. tlf. 37 09 49 40

Leder Rhododendron Øst
Turid Bergerøy, Voldskogen 7, 1580 Rygge tlf. 69 26 08 45

Leder Interimstyre Rhododendron Vest
Torstein Borg, e-post torsbo@frisurf.no tlf. 53 43 50 77

Frøforvaltere
Torstein Borg, 5694 Onarheim tlf. 53 43 50 77
Jan Valle, 5912 Seim. tlf. 56 35 17 82

Internettredaktør
Vidar Winsnes, e-post : viwins@online.no
Vår internettadresse er: www.rhododendron.no

Utgiver av Lapprosen: Den norske Rhododendronforening, Postboks 1325, 5811 Bergen. I redaksjonen:

Redaktør Anne Tafjord-Kirkebø
Tlf. 55 95 21 21, e-post anne@brage.biz
Gerd Jørgensen
Tlf. 55 28 36 85, e-post gerd.jorgensen@sensewave.com

Når vejen er væk må man gå.